

No:
Date:

بۆ / سه رۆكایه تی پهرله مانى كوردستان - عیراق

ب / راپۆرتى هاوبه ش

ئاماژە بە نووسراوی سه رۆكایه تی پهرله مانى كوردستان - عیراق ژماره (ك/پ/6) له 2012/3/1 دا و پالېشت به حوكمه كانى ههردوو ماددهى (6/39) و (46) ی په پرهوى ناوخوی پهرله مانى كوردستانى عیراق ژماره (1) ی سالى 1992 ی هه موار كراو، لیژنه كانى كاروبارى یاسایى و ناوخۆ و ئاسایش و ئەنجومه نه خۆجییه كان و كاروبارى كۆمه لایه تی و منداڵ و خیزان و مافی مرۆف، كۆبوونه وه یه كى هاوبه شیان له رۆژى 17 / ره شه می / 2711 ی كوردی ریکه وتی رۆژى 2012/3/7 ی زایینی گری دا به سه رۆكایه تی به ریز دكتور ئه رسه لان بایز سه رۆكى پهرله مان و ئاماده بوونی به ریز فرسه ت ئه حمه د سكرتیری پهرله مان بۆ لیکۆلینه وه له پرۆژه یاسای (لیبوردنی گشتی) كه له لایه ن ژماره ی یاسایى ئەندامانى پهرله مانه وه پيشكەش كراوه، بۆ دانانى راپۆرتیكى یه كگرتوو له باره یه وه بۆ ئاسان كردنی گفتوگۆ و دهنگدان له پهرله ماندا.

دواى گفتوگۆ و دانوستان و تویژینه وه له رای لایه نانى په یوه ندىدار به بابته كه وه، له وانەش نوینه رانى ئەنجومه نى دادوه رى و وهزاره تی داد و سه رۆكایه تی داواكارى گشتى و وهزاره تی كار و كاروبارى كۆمه لایه تی و وهزاره تی ناوخۆ و به گفتوگۆ و وردبىنى كردنى ئەو بىرۆكه و رایانه ی به نووسین له لایه ن هه ندیک دادگا و دادوه رانى به ریز و ئەندامانى داواكارى گشتى تايبه تمه ند به بابته كه وه، لیژنه كان پێیان وایه باشترايه یاسایه كى له م جۆره له م كاته دا ده ربكریت بۆ به رژه وه ندى گشتى و ره چاو كردنى هه لومه رجى سیاسى و كۆمه لایه تی و ئابوورى ئەمرۆى نیو كۆمه ل و بارى ده روونى حوكمدراوان و ده سته سه ر كراوان.

ئاشكرايه كه لیبوردنى گشتى هۆیه كه له و هۆیانه ی ده بیته مایه ی نه مانى حوكمه كان و ئەو سزا ره سه ن یان پاشكۆ یان ته واواكارى یانه ی ده یگره خو، لیبوردنى گشتى تاوان ده سپرته وه و لای ده بات، بۆیه ده بی ئەوه ره چاو بكریت كه پارێزگارى له بنه ماى له یه ك جیاكردنه وه ی ده سه لاته كان و سه ره بخۆی ده سه لاتی دادوه رى و ده ست وه رنه دان له كاروبار و حوكم و بپیاره كانى بكریت و نه فه وتانى مافی كه سى، چونكه ده ولت و ده سه لاتی یاسادانان ئەگه ر مافی ده ركردنى لیبوردنى هه بیته، ئەوا مافی ده ست هه لگرتن له مافی كه سى تاكه كانى زه ره رمه ندى نییه، چونكه له م حالته دا به رپرسایه تی قه ره بوو كردنه وه ی كه سانى زه ره رمه ند ده كه ویتته ئەستۆى ئەوه وه، بۆیه ئاشت بوونه وه و ده ست هه لگرتن له سكالای سزایانه به دیره گى كى بنه رته یى یاسا

داندراوه، بهوهی ئاشت بوونهوه سهروهی هه موو حوكمهكانه، به مهرجيك به هيچ شيوهيهك له شيوهكان نهبيته مایه ی بریندار کردنی ههستی خیزانهکانی تاوان لی کر او و زهره رهنه له ئاکامی ئه و کردارانه ی دهرهقیان کراوه ههروهها دهرهق به مافی کۆمه لیش.

له بهر ئهوهی فهلسهفه ی سزادان چاکسازییه نهك تۆله سهندنهوه، بۆیه ده بی ئهوه ل و ئاخیر ئامانچ له دهرکردنی لیبوردن، چاک کردنی تاوانکار بیته و راست کردنهوهی رهفتاری و دووباره شیاندنهوهی بیته بۆ ئاویته کردنهوهی به کۆمه ل، نه مازه که فه رمانگهکانی چاکسازی چی دی ده زگای سزایی نین، به لکوو هه ر وهك له ناوهکانیاندا هاتوو (چاکسازین). ئیدی ئهوسا ئه م لیبوردنه بیگریتهوه باشتره بۆ گه رانهوهی بۆ نیو کۆمه ل و بۆ نیو ئه نامانی خیزانهکه ی وهك که سیکی باش که درک به ره ههندهکانی تاوانهکه و سزاکانی بکات، دواچار نه گه رانهوه بۆی.

لیره شدا هه ر ده بی جهخت بکریته سه ر کار کردن تا شوینی بهند کردنی حوکمدراوان و دهستبهسه ران به پیی ستانداردی جیهانی و پیوهری نیوده وله تی مافی مرؤف بیته، له رووی بینا و دابین کردنی پیداو یستی ژیانی ئاساییهوه له نیو چاکسازییه که دا، له هه موو روویه که وه: خوړاک، چاودیری ته ندروستی، پاک و خاوینی، کات به سه ربردن، ئامرازهکانی شیاندن بۆ گه رانهوه و ئاویته بوون به کۆمه ل. بۆ ئهوه ی به کردهنی بکریته ده زگایهکی چاکسازی، به مهرجیک دهرکردنی لیبوردن نه بیته هۆی هاندانی تاوانکاران له نه ترسان له سزا و حوکمی دادوهی که دهرهقیان دهرده چیته، دوودل نه بوون له روو کردنه ئه نجام دانی تاوان به ئومیدی ئهوه ی ماوه نا ماوه لیبوردنی گشتی هه بیته له کاتی ئه نجام دانی تاوانیکی نوی و چوو نه به ندیخانه وه و پاشان چاوه پروان کردنی مه رحه مه تی لیبوردن.

له بهر هه موو ئه وانیه ی پیشوو، لیژنهکان گه یشتنه ئه م دارپشتنه ی دادیی پرۆژه که و پیشنیاریش ده که ن بکریته بناغه ی گفتوگو:

پرۆژه

یاسای لیبوردنی گشتی له هه ری می کوردستان - عیراق

یاسای ژماره () ی سالی 2012

م (1):

به گویره ی ئه و حوکمانه ی له م یاسایه دا هاتوون، لیبوردنی گشتی حوکمدراوان (بهندی و دهستبهسه ران) ده گریته وه.

م (2):

سزای ئه وانیه ی حوکمی له سیداره دان دراوان له و کیشانه ی لایه نه کان ئاشت ده بنه وه، بۆ سزای زیندانی هه تا هه تایی سووک ده کریته، به مهرجیک ئه و ئاشت بوونه وه یه له به رده م ئه و لیژنه یه دا بچه سپیندریته که به گویره ی ئه م یاسایه پیک هیندراوه له ماوه یه کدا که له (سی مانگ) تیپه ر نه کات له روژی کار پی کردنی ئه م یاسایه وه.

م (3):

ماوهی سزای بپیار دراو بۆ بەندی و دەستبەسەران لە فەرمانگەکانی چاکسازی کۆمەڵایەتی لە ھەرێمدا بە رێژەی (30٪) کەم دەکەیتەووە لەو ماوهیەکی کە لە سزای ئەسڵە کەیدا ھاتوو، کە لە لایەن دادگاکانی ھەرێمی کوردستانەوە دەرھەقیان دەرچوووە لەو کیشانەی ناستەوایی دەکریت یان کراوە لە نیوان لایەنەکان لە بەردەم لیژنەی پێک ھێندراو و لە ماوهیە کدا کە لە (سی مانگ) لە رۆژی کار کردن بەم یاسایە تێپەر نەکات، ئەو ماوهیەکی کەمیش کراوەتەووە وەک ماوهی بەسەرچوو لە فەرمانگەکانی چاکسازی کۆمەڵایەتی ھەرێمدا دەکریت بۆ مەبەستی ئازاد کردنی مەرجدار.

م (4):

ریکاری یاسایی بە شیوہیەکی یەكجارەکی لەو کیشانەدا رادەگیریت کە لە لیکۆلینەووە یان دادگایی کردنان لە ھەموو ئەو تاوانانەی کە بەر لە رۆژی دەرچوونی ئەم یاسایەووە روویان داوہ (تەنیا تاوانبارانی ھەلاتوو و ئەو تاوانانەی بەدەر لە حوکمەکانی ئەو نەبن) ئەگەر ناستەوایی کرا بیت یان دەکریت لە نیوان لایەنەکان لە بەردەم لیژنەی پێک ھێندرا لە ماوهیە کدا کە لە (سی مانگ) لە رۆژی کار کردن بەم یاسایە تێپەر نەکات.

م (5):

لیبوردنی گشتی ئەوانە دەگریتەووە کە بە تاوانی سەرپێچی کردن گیارون و ریکاری یاساییش دەرھەق بە تۆمەتبارانی رادەگیریت.

م (6): سوود لە حوکمەکانی ئەم یاسایە وەرناگیریت ئەوانەکی ئەم تاوانانەی دادپیان کردووہ:

یەكەم:

1- ئەو تاوانانەی لە یاسای پاراستنی بیانیان و ئەوانەکی کار دەکەن لەگەڵ ریکخراوەکانی نەتەوہ یەكگرتوووەکان و ریکخراوەکانی مرۆیی لە ھەرێمی کوردستان ژمارە (6)ی سالی 1992 و یاسای سزادانی حیاژە و دروست کردن و بەکار ھێنانی تەقەمەنی ژمارە (8)ی سالی 1992 و یاسای بەرھەنگار بوونەوہی تیرۆر ژمارە (3)ی سالی 2006ی ھەموار کراو، ھاتوون.

2- ئەو تاوانانەی گریدراو بە ئاسایشی ناوخوا و دەرھوہی ھەرێم.

3- ئەو کوشتنەکی ھاوکاتی دزییە و تاوانەکانی دزی کە دەبنە مایەکی مردنی مرۆفیک.

4- کوشتن بە بەھانەکی ھۆی شەریفانە (شۆردنەوہی شەرف) ھوہ.

5- دەستدریژی سیکس و نیربازی و زینای مەحرەم.

6- بازرگانی کردن بە ھۆشبەرھوہ.

7- دزینی سامانی گشتی.

8- تەزویر کردنی دراو و کاغەزی پارە و بانکەتۆت.

9- تەزویر کردنی نووسراوی فەرمی لە زەرەری ئابووری ھەرێمدا.

دووہم: حوکمدراوانی گەراوہ.

م (7):

بەدەر لە حوکمی ماددەکی (شەشەم)ی ئەم یاسایە:

یەكەم: ماوهی سزای حوکمدراوان لە بەندی و دەستبەسەرانی نیو فەرمانگەکانی چاکسازی کۆمەڵایەتی لە ھەرێمدا بە رێژەی (10٪) کەم دەکەیتەووە لە ماوهی سزای ئەسڵیەکی کە لە لایەن دادگاکانی ھەرێمەووە

دەرھەقیان دەرچوو، بۆ ئهوانه ی ئه و تاوانانه یان کردوو که له ماده ی (شه شه م) دا هاتوو و ئه و کیشانه ی ئاشته وایی له نیوان لایه نه کان دروست ده بیئت و، ئه و ماوه یه ی که میش کراوه ته وه وه ک ماوه ی به سه رچوو له نیو فه رمانگه کانی چاکسازی کۆمه لایه تی هه ژمار ده کریت به مه به سستی ئازاد کردنی مه رجدار. دووهم: سوود له حوکمه کانی ئه م یاسایه وه رده گریت به ندی و ده سته به سه رانی ئه نجامده ری تاوانی دزی، ئه گه ر ئه و تاوانه نه بوو بیته وه هۆی کوشتنی مرۆف و سامانی دزراویش گه پیندرایه وه یان به های به دراو خه ملیندراوی و قه ره بووی زیان به رکه وتووش به یه ک جار درا بووه وه. هه روه ها ئه نجامده رانی دزینی سامانی گشتی به مه رجی گه راندنه وه ی سامانی دزراو به یه ک جار.

م (8):

سوود له حوکمه کانی ئه م یاسایه وه رده گریت ئه و حوکمدراوانه ی حوکمی غیابییان دهره ق دهرچوو ئه گه ر له ماوه ی (شه ست) رۆژدا له رۆژی دهرچوونی ئه م یاسایه وه خۆیان راده ست دا.

م (9):

سوود له حوکمه کانی ئه م یاسایه وه رناگریت (به ندی و ده سته به سه رانی) که سوودیان وه رگرتوو له حوکمه کانی یاسای لیبوردنی گشتی ژماره (4) ی سالی 2007 یان هه ر یاسا و بریاریکی به ر له ئه ویش دهرچوو، هه روه ها بریاره کانی لیبوردنی تایبه ت که له لایه ن سه رۆکی هه ریمه وه دهرچوون.

م (10):

یه که م- به مه به سستی جیبیه جی کردنی حوکمه کانی ئه م یاسایه لیژنه یه ک یان زیاتر له هه ر ناوچه یه کی تییه لچوونه وه له هه ریما دروست ده بن به سه رۆکایه تی دادوه ری که جوړه که ی له جوړی دووهم که متر نه بیئت و ئه ندامیه تی هه ر یه ک له نوینه ری وه زاره ته کانی داد و ناوخۆ و کار و کاروباری کۆمه لایه تی و سه رۆکایه تی داواکاری گشتی، هه ر لایه نیکیش نوینه رانی خۆی کاندید ده کات بۆ جیبیه جی کردنی حوکمه کانی ئه م یاسایه.

دووهم- بریاره کانی که له لیژنه که وه دهرده چن قابیلی تانه لیدانن به ته مییز له لای دادگای ته مییزی هه ریما له لایه ن ئه ندامی داواکاری گشتی یان له لایه ن خه لکانی په یوه ندیاره وه (زه ره رمه ند) وه له ماوه ی (سی) رۆژدا له رۆژی دهرچوونیه وه، ئه و بریاره ی له لایه ن دادگای ته مییزه وه دهرده چیت یه کلایی ده بیئت. سییه م- ده بی لیژنه کاره کانی خۆی له ماوه ی سی مانگدا له رۆژی ده ست پی کردنه وه ته واو بکات، به ته واو بوونیشی لیژنه به هه لوه شاوه داده ندریت.

م (11):

یه که م: ده بی حوکمدراوانی سوودمه ند له حوکمه کانی ئه م یاسایه ئه و قه ره بووه ی له بری هه قی که س بریار دراوه به یه ک جار بیده ن به تاوان لی کراو یان میراتگرانی، له تاوانه کانی دزیشدا گه راندنه وه ی سامانه دزراوه که بۆ خۆی یان به های خه ملیندراوی به یه ک جار، جا زه ره رمه ند که سیکی ئاسایی بوو یان مه عنه وی. دووهم: له و کیشانه ی که له لیژنه وه یان دادگایی کردندان، بریاردان له باره ی مافی که سه وه به گویره ی یاساکانی کار پی کراو ده بیئت.

م (12):

ئەگەر ئەو كەسەى بە گوڤرەى حوكمه كانى ئەم ياسايە لئبوردين گرتييه وه و دووباره تاوان يان كه تنئكى بە ئەنقه ستى له ماوهى (پئنج سال)دا له رۆژى ئازاد كردنييه وه، كرده وه و به هۆى ئەويشه وه به زيندانى كردن بۆ ماوهى پتر له سالتك حوكم درا، ئەوا بپيارى لئبوردينه كه يان كه م كرده وه كه، به هه لوه شاهه داده ندرئت و ئەو ماوهيهى سزاي تاوانه كه به ته واوى و نيوهى ماوهى سزاي كه تنه كهى دهه ق جئبه جئ ده كرئت. ههروه ها بپياره كانى راگرتنى رئكار وهك ئەوهى نه بووبن و له وقوناغهى كه راگيرا بوو، رئكاره كانئشى ده ره ق درئزه پئ ده درئت.

م (13):

حوكمه كانى ئەم ياسايە به سه ر ئەو كئشه و رووداوانهى به ر له رۆژى ده رچوونئشى پياده ده بن.

م (14):

ده بئ ئەنجومه نى دادوه رى له هه رئيدا رئنمايى پئويست بۆ ئاسان جئبه جئ كردنى حوكمه كانى ئەم ياسايە ده ريكات له ماوهيه كدا كه له (حه وت رۆژ) له رۆژى كار پئ كردنييه وه تئپه ر نه كات.

م (15):

ده بئ ئەنجومه نى وه زيرانى و لايه نانى په يوه نديدار حوكمه كانى ئەم ياسايە جئبه جئ بكن.

م (16):

ئەم ياسايە له رۆژى ده رچوونى جئبه جئ ده كرئت و له رۆژنامهى فه رميى (وه قايعى كوردستان)دا بلاو ده كرئته وه.

هۆى ده رچوونى

له بهر ئەوهى ئامانجى سه ره كئى سزا چاك كردنى تاوانكاره و به مه به ستى ئەوهى ده رفه ت به و كوردستانيانهى روويان كرده ئەنجامدانى هه نديك تاوان كه بگه رئنه وه نئو كۆمه ل و ئاوئته به ژيانى كۆمه لايه تى ببن و بۆ بلاو كرده وهى گيانى ئاشته واى و لئبوردين، به لئبوردين ئەوان يان سووك كردنى سزاكه يان يان راگرتنى رئكارى ياسايى ده ره قيان به هۆى ئەنجامدانى ئەو تاوانانهى لئبوردين ده يانگريته وه، ئەم ياسايە ده رچووئندرا.

تكايه بفرموون بيبنن و راپۆرتى هاوبه ش بخه نه به رده مى په رله مان بۆ گفتوگو كردن و ده ربپينى راي گونجاو و ده ننگدان له باره يه وه.

له گه ل رئزدا.....

اللجنة القانونية

شېروان ناصح عبدالله الحيدرى
رئيس اللجنة القانونية

الحاكم/عونى البزاز
نائب الرئيس

د.رؤفان عبدالقادر دزهى
مقررة اللجنة

د. احمد ابراهيم وهرتى عضو	گوران نازاد محمد عضو	عمر نورهدينى عضو	عمر عبدالرحمن على عضو
نارام قادر عضو	عبدالله محمد امين عضو	برهان رشيد حسن عضو	كاردو محمد پيرداود عضو

لجنة الداخلية و الامن و المجالس المحلية

اسماعيل محمود عبدالله رئيس لجنة الداخلية	شيردل تحسين محمد نائب الرئيس	قادر حسن قادر حسن مقرر اللجنة
	كاروان صالح احمد عضو	نهريمان عبدالله قادر عضو
شيرزاد عبدالحافظ شريف عضو	ناواز عبدالواحد عضو	شورش مجيد حسن عضو
		صباح بيت الله شكرى عضو
		سمير سليم امين بهگ عضو

لجنة الشؤون الاجتماعية و الطفل و الاسرة

عبدالسلام مصطفى صديق رئيس لجنة الداخلية	تارا تحسين نائبة الرئيس	بهيان احمد حسن مقرره اللجنة
	سهردار رشيد محمد عضو	كهيلي اكرم احمد عضو
		زيان عمر شريف عضو

حمديه معروف احمد
عضو

په يمان عبدالكريم عبدالقادر
عضو

سيوٲيل عثمان احمد
عضو

لجنة حقوق الانسان

سالار محمود مراد
رئيس لجنة الداخلية

په فرين حسين محمد
نائبة الرئيس

مقرر اللجنة

په يمان عزالدين عبدالرحمن
عضو

على حسن محمد
عضو

تارا تحسين ياسين
عضو

بكر كريم محمد (ناسو)
عضو

هازه سليمان مصطفى
عضو

سوزان يوسف خوشبايه
عضو

فيان عبدالرحيم عبدالله
عضو

نسخة منه الى :

- 1- مكتب السيد رئيس البرلمان
- 2- مكتب السيد نائب رئيس البرلمان
- 3- مكتب السيد سكرتير البرلمان

طبع / تاژان